

ВИЗНАЧЕННЯ ПОРЯДКУ СПАДКУВАННЯ НАСЦИТУРУСА ПРИ УКЛАДЕННІ ДОГОВОРУ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА

ГОНЧАРОВА А.В.,

к.ю.н., доцент кафедри адміністративного, господарського права та фінансової економічної безпеки Сумського державного університету

Питання сурогатного материнства в Україні вправі можнаназвати наболілим, оскільки досі процедура штучного запліднення не була законодавчоврегульована, спадкові права зачатої дитини залишаються суперечливими. Незважаючи на це, українська репродуктивна медицина вважається однією з найкращих і найдешевших в Європі.

Питання спадкування зачатої, але ще не народженої дитини в умовах дії договору сурогатного материнства недостатньо досліджене в спадковому праві України. Такі чені, як Белов В. А., Журавльова О. М., Шишка Р. Б., Шишка О. Р. розглядали питання насцитуруса, але в аспекті прав та обов'язків. Одним із ефективних напрямів дослідження цього питання є розробка Шишкою Р.Б., Шишкою О. Р. концепції фантомних прав у ненародженого (Шишка О. Р. Право неіснуючого учасника цивільних правовідносин як правова фікція. – 2011. – № 1. – С. 491). Як вважають автори, фантомна правоздатність – це право неіснуючого суб'єкта бути носієм певних правомочностей за передбачених законом умов (Цивільне право України: Курс лекцій: у 6-ти томах. Т. 1. Вид. 2-е, виправ. та доп. / за ред. Р.Б. Шишки та В.А. Кройтора. – Х.: Еспада, 2008. – С. 245).

Законодавство про сурогатне материнство, крім загальних згадок, таких як у ст. 123 Сімейного кодексу України, Законі України про “Основ законодавства України про охорону здоров'я” від 19 листопада 1992

р№ 2801-ХІІ, два накази Міністерства охорони здоров'я цієї сфери: Наказ № 489 від 10 грудня 2001р. "Про затвердження статистичної документації з питань допоміжних репродуктивних технологій" та Наказ № 579 від 29 листопада 2004р. "Про затвердження Порядку направлення жінок для проведення першого курсу лікування безплідності методами допоміжних репродуктивних технологій за абсолютними показаннями за бюджетні кошти" в своїй основі можна вважати медичними, але правові питання залишаються неконкретизованими.

З точки зору спадкового права, застосування методу допоміжних репродуктивних технологій, сурогатного материнства, може викликати ряд проблем. Науковці вивчають такі питання як смерть сурогатної матері або її чоловіка, смерть названих батьків (Звенигородская Н. Ф. Правовая природа договора сурогатного материнства, правовые вопросы современности: теория и практика // Материалы Всероссийской научно-практической конференции 15 мая 2009 г. – 2009. - С. 72) Отже, у разі смерті сурогатної матері та за відсутності її згоди на запис подружжя-замовників як батьків, дитина автоматично (з презумпції материнства - хто народила та й мати) є спадкоємцем (у числі обов'язкових) сурогатної матері. Судова практика у разі виникнення спору дотримується позиції, згідно якої факт виношування або народження є соціально та емоційно значущим, ніж генетичне походження.

Погоджуємося з точкою зору Є.С. Резнік, яка пропонує надати можливість давати згоду на спадкування не тільки після народження дитини, але і до моменту імплантації ембріона (Резнік Е.С. Право на життя: гражданско-правовые аспекты: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Резнік Е. С. - Екатеринбург. – 2007. – С. 16).

Вважаємо за необхідне внести в Сімейний кодекс України норму, згідно з якою батьками дитини записуються біологічні батьки на підставі договору сурогатного материнства.

Доки проблема не вирішена, розуміємо, що насцитурус, перебуваючи в утробі є дитиною сурогатної матері, тому має право спадкувати за родичами сурогатної матері, отже, родичі не матимуть права на розділ спадщини поки не народиться дитина, тобто будуть порушені інтереси третіх осіб, абсолютно не пов'язаних з цим договором.

Цивільний кодекс України зазначає, що ступінь споріднення визначається числом народжень. При цьому родинні відносини поділяються на кровну спорідненість (генетичне) і соціальне (санкціоновану суспільством систему родинних відносин, зокрема, спорідненість через шлюб). Виходячи з такої логіки, не можна говорити про "родичів", якщо сурогатна мати ніяк генетично і соціально не пов'язана з дитиною, але все ж чинне законодавство, стверджуючи, що материнство встановлюється на підставі документів, що підтверджують народження дитини матір'ю в медичній установі, або показань свідків, інших доказів, свідчить про зворотне.

Виходячи з аналізу розглянутих проблем, можна зробити висновок, що імплантація ембріона повинна відбутися саме за життя спадкодавця, в іншому випадку така дитина не буде входити до кола спадкоємців. Виявлена інша категорія суб'єктів, яких можна визнавати насцитурами - дитина спадкодавця, зачата після його смерті протягом певного строку, наприклад, 1 року, за умови надання згоди спадкодавця на таке зачаття.

Вважаємо за необхідне внести зміни до частини 1 статті 1222 Цивільного кодексу України і викласти в такій редакції: "Спадкоємцями за заповітом і за законом можуть бути фізичні особи, які є живими на час відкриття спадщини, а також особи, які були зачаті за життя спадкодавця і народжені живими після відкриття спадщини, в тому числі дитина спадкодавця, зачата після його смерті протягом року, за умови доведеності волі спадкодавця на таке зачаття".

Гончарова А.В. Визначення порядку спадкування насцитуруса при укладенні договору сурогатного материнства / А.В. Гончарова // Сучасна цивілістика: матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції (27-28 квітня 2015 року) – О.: НУОЮА, 2015. – С.25-27.